

4447 SAYILI KANUNA GÖRE İŞSİZLİK ÖDENEĞİNE HAK KAZANMA KOŞULLARI

Abdurrahman Benli*

ÖZET

Birey açısından işsizlik, sosyal ve ekonomik olumsuzluklara neden olmaktadır. Sosyal anlamda işsizlik, bir yandan toplumdaki dışlanmaya varan sonuçları beraberinde getirirken, diğer yandan bireyin ekonomik açıdan bağımsızlığını yok etmektedir. İşsizliği önleyici veya onun olumsuzluklarını giderici politikalar geliştirilmiş, bu politikaların bir kısmı doğrudan işsizliği önlemeye yönelik aktif istihdam politikaları olarak ortaya çıkmış, bir kısmı ise işsizlikten doğan sosyal ve ekonomik olumsuzlukları gidermeye yönelik pasif istihdam politikaları olarak gelişme göstermiştir. İnceleme konumuz olan işsizlik sigortası bu anlamda pasif bir istihdam politikası olarak sosyal güvenlik sistemlerinin içerisinde yer almıştır. Nitekim bu çalışmada işsizlik sigortasının doğuşu kısaca ele alınmış ve işsizlik ödeneği özel olarak incelenerek bu ödeneye 4447 sayılı kanuna göre hak kazanmanın şartları incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: işsizlik, işsizlik sigortası, işsizlik ödeneği.

ABSTRACT

Unemployment from the individual standpoint causes social and economic negativeness. Unemployment in terms of social sense brings consequences that amount to exclusion from society on one hand, on the other hand it destroys individual independence from the economic

standpoint. Policies which avert unemployment or remove its negativeness have been improved. Some of these policies have come out as active employment policies devoted to direct prevention of employment. Some of them also appeared to progress as passive employment policies devoted removal of social and economic negativeness that issue from unemployment. From this point of view, unemployment insurance that is the subject of our study has taken part within social security systems as a passive employment policy. As a matter of fact in this study the birth of employment insurance has briefly been discussed and by examining specially unemployment benefit conditions to have a right to this benefit in terms of the act 4447.

Key words: unemployment, unemployment insurance, unemployment benefit

GİRİŞ

Tüm toplumlarda işsizlik “çağın vebası” olarak değerlendirilmekte ve işsizlikle mücadele edilmektedir. Bu durum devletlerin ekonomik ve sosyal politikalarının ilk gündem maddesini oluşturmaktadır. İşsizlik çalışanların gelir kayıplarının ve mali sıkıntılarının başlıca sebeplerinden biri olarak sosyal güvenlik yasalarıyla olumsuz etkileri hafifletilmeye çalışılan risklerden biri olmuştur. Bu yönüyle işsizlik sigortası, işsizlik tehlikesini ortadan kaldırmaya yönelik bir önlem olmayıp işsizliğin olumsuz etkilerini hafifletmeye yönelik bir önlem olarak ortaya çıkmaktadır.

İşsizlik sigortasının kapsamına ancak çalışma istek ve yeteneğine sahip olanlar gireceklerdir. Bu kimselerin asgari bir süre Sosyal Sigortalar Kurumuna tabi olarak çalışmış olmaları da gerekmektedir. İşsizlik ödeneği Kanununun kapsamına giren sigortalılara ödenecektir. Bunun için işsiz kalmış olmak gerekir (Andaç, 1999; 36). Ancak ilk kez iş arayanlar bu Kanunun kapsamına girmeyecektir. İşsizliğin gayri iradi olması gerekecek, iradesiyle işsiz kalmış olanlar (istifa edenler, kötü niyetli davranışları nedeniyle hizmet sözleşmesi feshedilenler ve kendilerine teklif edilen işi makul bir gerekçe olmaksızın reddedenler), işsizlik ödeneği alamayacaklardır (Tuncay, 2003; 21). Ülkemizde de İşsizlik Sigortasına İlişkin 4447 sayılı Kanunun uygulamasına

* Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

bakıldığında işsizlik ödeneğinden yararlanmanın temel şartı olarak işsizliğin gayri iradi olarak gerçekleşmiş olması aranmaktadır.

Sigorta fonundan yararlanmada herhangi bir bekleme süresi öngörülmemiştir. Oysa bazı ülkelerde sigorta ödeneğinden yararlanmada bekleme sürelerinin öngörüldüğü bilinmektedir (Ekin, 1996;46; Kutal, 2000; 21). Uygulanan bekleme süreleri içerisinde en yaygın olanları 3-7 gün arasında değişenlerdir (Gençler, 2002;12). Sigorta kapsamında işsizlik ödeneği verilmesi ile birlikte, hastalık ve analık sigortası primlerinin ödenmesi, yeniden iş bulmak, meslek geliştirme, edindirme ve yetiştirme yardımları da verilmektedir (Gençler, 2002; 12).

1.1 II - GENEL OLARAK İŞSİZLİK SİGORTASI

İşsizlik sigortası, işsizlik nedeniyle uğranılan gelir kaybını gidererek, kişiye asgari düzeyde ekonomik bir güvence sağlar (Hughes, 1996; 18). İşsizlik sigortası işsizlere yardım yapan sendika sandıklarından doğmuştur (Dilik, 1992; 74). Modern anlamda işsizlik sigortası, 1907 yılında Danimarka'da (Social Security Programs Throughout The World Europe: 2002, 64), sonra da 1911 yılında İngiltere ve İrlanda'da kurulmuştur (Social Security Programs Throughout The World Europe: 2002, 106). Savaştan sonra diğer sanayi ülkeleri de bu ülkelerin yolunu izlemiştir.

Ancak bu sigorta kolunun uygulamasına ilişkin olarak ilk yasanın 1905 yılında Fransa'da çıkarıldığı da öne sürülmektedir (Şakar, 1998; 74). Sosyal sigorta tekniğinin kabul edildiği ve başta AB ve OECD ülkelerinde olmak üzere, en yaygın olarak uygulanan sosyal güvenlik sistemlerinde ise işsizlere sağlanacak ekonomik güvence , "işsizlik sigortası" kapsamında , işsizlik ödeneği aracılığı ile sağlanır (Alper, 2000; 306; Ersan, 1999; 18). Ülkemizde gecikmeli de olsa işsizlik sigortasının kurulması kabul edilmiş bulunmaktadır. İşsizlik sigortasının kurulmasını öngören 25.08.1999 tarihli ve 4447 sayılı Kanunun¹ işsizlik sigortasına ilişkin hükümleri 01.06.2000 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

III- İŞSİZLİK SİGORTASININ AMACI

İşsizlik sigortası, geçici süre işsiz kalan sigortalıya , ücret gelirinini yerine geçmek üzere , "işsizlik ödeneği" adı altında parasal bir yardımın

¹ RG., 08.09.1999-23810.

yapılmasını amaçlar (Güzel, 2000; 820). 4447 sayılı kanun amacını : "sigortalılara işsiz kalmaları halinde, bu Kanunda öngörülen ödeme ve hizmetlerin yerine getirilmesini sağlamaktır" (m.46/1). diyerek açıklamıştır. Ayrıca kanun 48/VI maddesinde, işsizlik ödeneği dışında sigortalılara, hastalık ve analık sigortası primleri, yeni bir iş bulma, meslek geliştirme , edindirme ve yetiştirme eğitimi verme hizmetlerini de işsizlik sigortasının amaçları arasında saymıştır. İşsizlik sigortasında zorunluluk ilkesi esastır. Yani işsizlik sigortası zorunlu olup, kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren çalışmakta olanlar yararlanmaya başlamışlardır (Kutal, 2003; 58). Yeni işe girenler ise işe başladıkları tarihten itibaren sigortalı olurlar (m.48/1). Sigortalılığın başlamasıyla birlikte, sigortalılar ile bunların işverenlerinin sigortalı hak ve yükümlülükleri de işlemeye başlar (m.48/III).

2. TANIM

İşsizlik sigortasının işsizlik riskiyle karşılaşan sigortalılara ekonomik güvence sağlama işlevi, işsizlik ödeneği aracılığıyla yerine getirilir (Güzel, 2000; 830). 4447 sayılı Kanun işsizlik ödeneğini, "sigortalı işsizlere bu kanunda belirtilen süre ve miktarda yapılan parasal ödeme" biçiminde tanımlamaktadır.

2.1.1.1 İŞSİZLİK ÖDENEĞİNE HAK KAZANMA KOŞULLARI

İşsizlik sigortasının amacı, iradesi dışında işsiz kalan sigortalıların bu nedenle uğradıkları gelir kayıplarının kısmen de olsa giderilmesi gerekir (Başterzi, 1996; 121). İşsizlik ödeneği, İşsizlik sigortasının işsizlik riskiyle karşılaşan sigortalılara ekonomik güvence sağlama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır². Çalışmanın bu bölümünde bu ödenekten yararlanmanın koşulları ele alınacaktır.

2.1.2 Sigortalı işsiz olmak

İşsizlik ödeneğine hak kazanabilmek için hizmet sözleşmesinin belirli nedenlerle sona ermiş olması gerekmektedir. Hizmet sözleşmesinin sona erme nedenleri incelendiğinde 4447 sayılı yasanın sigortalının iradesi dışında işsiz kalmış olmasını aradığı anlaşılacaktır. Nitekim Yasanın 47/1-e maddesine göre sigortalı işsiz : "Bu kanun kapsamına giren bir işyerinde bir hizmet akdine dayalı ve sigortalı olarak çalışırken ve Kanunun ilgili maddelerinde belirtilen nedenlerle

² İşsizlik Sigortası Ödemeleri İçin bkz., EK-1

işini kaybeden ve Kuruma başvurarak çalışmaya hazır olduğunu bildiren” kimse olarak tanımlanmıştır. İşsizlik ödeneğinden yararlanabilmenin ilk koşulu, hizmet akdinin Kanunda sayılan nedenlerden biri ile sona ermiş olmasıdır. Hizmet sözleşmesinin sona erdiği³ ve sigortalının işsizlik ödeneğine hak kazandığı durumlar altı başlık altında Kanunun 51. maddesinde

düzenlenmiştir . Buna göre;

Hizmet Sözleşmesinin Süreli Fesih Bildirimi Yoluyla İşverence Sona Erdirilmiş Olması:

4447 sayılı Yasanın 51-a maddesine göre 25.08.1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun 13.maddesi⁴ veya 20.04.1967 tarihli ve 854 sayılı Deniz İş Kanununun 16.maddesi ya da 13.06.1952 tarihli ve 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tazimi Hakkında Kanunun 6.maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen bildirim önellerine uygun olarak hizmet sözleşmesinin işveren tarafından sona erdirilmiş olması gerekmektedir.

Hizmet Akdinin İşçi veya İşveren Tarafından Bildirimsiz Fesih Yolu ile Sona Erdirilmiş Olması:

4857 sayılı İş Kanununa Göre Hizmet Sözleşmesinin Bildirimsiz Feshi

Hizmet akdi, süresi belli olsun veya olmasın sürenin bitiminden önce veya bildirim önelini beklemeksizin 4857 sayılı İş Kanununun 24.maddesinin (I), (II) ve (III) numaralı bentlerine göre feshedilmiş olması halinde işsizlik ödeneği hakkı doğacaktır. Kanununun 24.maddesinin (I) numaralı bendinde “sağlık nedenleri” yine aynı maddenin (II) numaralı bendinde “ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri”, son olarak (III).bendinde ise “zorlayıcı nedenler” başlıkları altında işçinin bildirimsiz fesih yolu ile hizmet

³ Hizmet sözleşmesinin sona ermesinin yıllar itibariyle dağılımı için bkz., EK-2

⁴ 4447 sayılı Kanunun 51. maddesi 22.05.2003 tarih ve 4857 sayılı İş Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış bulunan 1475 sayılı İş Kanununa atıf yapmaktadır. 4857 sayılı Kanunun Geçici 1. maddesi “Diğer mevzuatta 1475 sayılı İş Kanununa yapılan atıflar bu Kanuna yapılmış sayılır” hükmüyle ilgili konuda 1475 sayılı İş Kanunu hükümlerinin değil 4857 sayılı İş Kanununun hükümlerini uygulanacağını belirtmiştir. Bu hükmü göre 1475 sayılı yürürlükten kaldırılan İş Kanununun 13. maddesinin yerine 4857 sayılı İş Kanununun 17. maddesi uygulanacaktır. 4447 sayılı Kanunun 51. maddesi ile yeni İş Kanunu arasında gereken uyum henüz sağlanmamıştır.

sözleşmesini sona erdirebileceği haller yazılıdır. İşçi bu hallerden biriyle hizmet sözleşmesini sona erdirdiği takdirde, kanunda öngörülen diğer koşullarında gerçekleşmiş olması halinde, işsizlik ödeneğine hak kazanacaktır.

Hizmet sözleşmesinin, süresi belli olsun veya olmasın sürenin bitiminden önce veya bildirim önelini beklemeksizin 4857 sayılı İş Kanununun 25.maddesinin I ve III numaralı bentlerine göre işveren tarafından feshedilmiş olması halinde de yine sigortalı işsizlik ödeneğine hak kazanacaktır. Bilindiği gibi 25.maddenin I. bendinde “sağlık nedenleri” dolayısıyla, III. bendinde de “zorlayıcı nedenler” dolayısıyla hizmet sözleşmesinin feshi düzenlenmektedir. Bu son halde de, zorlayıcı nedenin işyerinde değil, işçide etkisini göstermesi söz konusudur. İşsizlik ödeneğine hak kazanma açısından, sağlık nedenlerinin işçinin kendi kusurlu davranışından kaynaklanıp kaynaklanmaması önem taşımamaktadır (Güzel, 2000; 834).

854 Sayılı Deniz İş Kanununa Göre Hizmet Sözleşmesinin Bildirimsiz Feshi

854 sayılı Deniz İş Kanununun 14.maddesinin (II) ve (III) numaralı bentlerine göre akdin sigortalı tarafından feshedilmiş olması halinde yine işsizlik ödeneğine hak kazanılacaktır. Anılan kanununun 14.maddesinin (II) numaralı bendine göre “Gemi adamı tarafından;

Ücretin kanun hükümleri veya hizmet akdi gereğince ödenmemesi,

İşveren veya işveren vekilinin gemi adamına karşı , kanuna, hizmet akitlerine veya sair iş şartlarına aykırı hareket etmesi,

İşveren veya işveren vekilinin gemi adamına karşı denizcilik kural ve teamüllerine veya ahlak ve adaba aykırı hareket etmesi”

Yine aynı maddenin (III) numaralı bendine göre ; “İşveren, işveren vekili veya gemi adamı tarafından:

Geminin herhangi bir sebeple 30 günden fazla bir süre seferden kaldırılması

Geminin herhangi bir sebeple sürekli olarak gemide çalışmasına engel bir hastalığa veya sakatlığa uğraması , hallerinde feshedilebilir.”

Yukarıda belirtilen hallerle sözleşmenin feshedilmiş olması durumunda sigortalı , işsizlik ödeneğine hak kazanacaktır.

5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun Uyarınca Hizmet Akdinin Bildirimsiz Feshi

5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunun 7.maddesi ile 11. maddesinin birinci fıkrasına göre sigortalı tarafından feshedilmiş olması (m.51-b) hallerinde de sigortalı , işsizlik ödeneğine hak kazanacaktır. Sözü edilen Kanunun 7.maddesine göre “gazeteci en az bir ay evvel işverene yazılı ihbarda bulunmak suretiyle iş akdini her zaman feshedebilir” Yani işçi fesih bildirim yoluyla ihbarda bulunmak suretiyle hizmet sözleşmesini sona erdirmektedir. Yine aynı kanunun 11/I hükmüne göre “Bir mevketenin veçhe ve karakterinde gazeteci için şeref veya şöhretini veya umumiyetle manevi menfaatlerini ihlal edici bir vaziyet ihdas edecek şekilde bariz bir değişiklik vukuu halinde , gazeteci ihbar müddetini beklemeden akdi feshedebilir.” Kanunda belirtilen bu fesih hali de sigortalıya işsizlik ödeneği hakkı sağlayacaktır.

5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunun 12.maddesinin birinci fıkrasına göre işveren tarafından feshedilmiş olması halinde de yine sigortalı işsizlik ödeneğine hak kazanacaktır. Anılan madde hükmüne göre “Gazetecinin uğradığı hastalık sebebiyle iş akdi işveren tarafından feshedilemez. Ancak, bu hastalığın altı aydan fazla uzaması halinde tazminat verilmek suretiyle akdin feshi cihetine gidilebilir.” Görüldüğü gibi gazetecinin hastalığının altı aydan fazla uzaması halinde akdin işverence feshedilmiş olması halinde bu fesih hali de sigortalıya işsizlik ödeneği alma hakkını sağlayacaktır.

Belirli Süreli Hizmet Sözleşmesinin Süresinin Dolması Nedeniyle Sona Ermesi:

4447 sayılı Kanununun 51/d hükmüne göre, “Hizmet akdinin belirli süreli olması halinde, bu sürenin bitimi nedeniyle işsiz kalmak, 854 sayılı Deniz İş Kanununun 7. maddesinin (II) numaralı bendinde belirtilen hizmet akdinin belirli bir sefer için yapılmış olması nedeniyle sefer sonunda işsiz kalmak” halinde de sigortalı işsizlik ödeneğine hak kazanacaktır. Anılan hükme göre belirli süreli hizmet akitlerinin süresinin bitiminde kendiliğinden sona ermesi hali ile Deniz İş Kanununun 7.maddesinin (II) numaralı bendinde belirtilen akdin belirli bir sefer için yapılmış olması durumunda sefer sonunda sigortalının işsiz kalma durumu söz konusu

olduğundan bu sona erme dolayısıyla da işsizlik ödeneğine hak kazanılabilmektedir.

Hizmet Sözleşmesinin İşyerinin El Değiştirmesi Veya Başkasına Geçmesi, Kapanması veya Kapatılması Nedeniyle Sona Erdirilmiş Olması

4447 Sayılı Yasanın 51-e maddesi hükmüne göre “İşyerinin el değiştirmesi veya başkasına geçmesi, kapanması veya kapatılması, işin veya İşyerinin niteliğinin değişmesi nedenleriyle işten çıkarılmış olmak, 854 sayılı Deniz İş Kanununun 14.maddesinin IV numaralı bendindeki nedenlerle işsiz kalma” hallerinde de işsizlik ödeneğine hak kazanılacağını belirtmiştir. Bu madde hükmüne göre, işyerinin el değiştirmesi veya başkasına geçmiş olması veya kapanması veya kapatılması veya işin veya işyerinin niteliğinin nedenleriyle işten çıkarılmış olması halinde sigortalının işsizlik ödeneğine hak kazanması söz konusu olabileceği gibi ayrıca hizmet sözleşmesinin, 854 sayılı İş Kanununun 14/IV maddesine göre “Geminin kayba uğraması , terk edilmesi veya harp ganimeti ilan edilmesi veyahut Türk Bayrağından ayrılması hallerinde ise hizmet akdi kendiliğinden bozulur” hükmüne göre sona ermiş olması halinde de sigortalı işsizlik ödeneği almaya hak kazanacaktır.

24.11.1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 21.maddesi Kapsamında İşsiz Kalınması

4046 Sayılı Kanunun 21.maddesi, özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda (iştirakler hariç) bir hizmet sözleşmesine dayalı olarak çalışırken, anılan kuruluşların özelleştirmeye hazırlanması, özelleştirilmesi, küçültülmesi veya faaliyetlerinin kısmen veya tamamen durdurulması, süreli veya süresiz kapatılması veya tasfiye edilmesi nedenleriyle , hizmet sözleşmeleri, tabi oldukları iş kanunları uyarınca sona erenlere, ilave olarak iş kaybı tazminatının ödenmesini hükme bildirim yoluyla sona erdirilmesi söz konusudur. (Güzel, 2000: 836)

İş Kanunlarının Kapsamı Dışında Kalan Sigortalıların Hizmet Sözleşmelerinin Sona Erme ve İşsizlik Ödeneğine Hak Kazanma Halleri

4447 sayılı Kanunun ilk haline göre iş kanunlarının kapsamına girmeyen sigortalıların, işsizlik sigortasına ilişkin hükümlerden yararlandırılıp yararlandırılmayacaklarına ilişkin bir düzenleme

getirilmemişti. Bu hukuki boşluk, 4447 sayılı Kanununun 51. maddesine, önce 04.10.2000 tarih ve 617 sayılı KHK⁵ ve en son olarak da 4904⁶ sayılı Kanunla eklenen (g) bendi ile giderilmiştir (Güzel ve Okur, 2003; 410).

Bu düzenlemeye göre 4857 sayılı İş Kanunu, Basın İş Kanunu, Deniz İş Kanunu kapsamına girmeyen sigortalıların hizmet sözleşmeleri, 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmeleri Grev ve Lokavt Kanunu kapsamında yapılmış olan toplu iş sözleşmeleri veya toplu iş sözleşmesi bulunmayan hallerde Borçlar Kanununun 338, 340, 344. maddeleri doğrultusunda, 4447 sayılı Kanununun 51. maddesinin (a), (b), (c), (d) ve (e) bentlerindeki hükümlere paralel olarak sona ermiş ise, bunlar da işsizlik ödeneğine hak kazanabileceklerdir.

2.1.3 Hizmet Sözleşmesinin Başvuru Sırasında Askıya Alınmamış Olması

Hizmet sözleşmesinin askıda kaldığı hallerde, sözleşme hukuki varlığını sürdürür. 4447 sayılı yasanın 51/son hükmü “işsizlik ödeneğine hak kazanabilmek için hizmet akdinin başvuru sırasında grev, lokaot veya kanundan doğan ödevler nedeniyle askıya alınmamış olması” halini vurgulayarak, hizmet akdinin başvuru sırasında askıya alınmış olması durumunda işsizlik ödeneğinden yararlanma hakkının söz konusu olamayacağını ifade etmektedir. Hastalık, iş kazası, analık, askerlik ve kamusal görevler yüzünden, işçinin şahsında ortaya çıkan nedenlerle iş görme borcunu yerine getirememesi halinde oluşan askı durumlarında, çalışma borcu yerine getirilemeyeceğinden bunların işsiz oldukları söylenemeyecektir (Başterzi, 1996: 131).

2.1.4 Sosyal Güvenlik Kuruluşlarından Gelir ve Aylık Almaması

4447 sayılı yasanın 51/son hükmü, “sigortalının herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan gelir veya aylık almaması gerekmektedir”, hükmüyle sosyal güvenlik kuruluşlarından kendisine gelir veya aylık bağlanmış sigortalılara ayrıca işsizlik ödeneği verilemeyeceği üzerinde durmaktadır. Ancak sosyal sigorta yardımlarından çokluk ilkesinin burada gözetilmemiş olması, isabetli bir çözüm olarak değerlendirilmediğinden (Güzel ve Okur, 2003; 412), 4904 sayılı Kanunla 4447 sayılı Kanununun 51. maddesinin 2. fıkrası değiştirilerek, “sigortalının

herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan gelir ve aylık almaması gerekmektedir” hükmü metinden çıkarılmıştır. Aynı zamanda 52. maddenin (b) bendinde 4904 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle “herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan yaşlılık aylığı aldığı tespit edilen” sigortalı işsizlerin işsizlik ödenekleri kesilecektir. Bu düzenlemeler karşısında, yaşlılık aylığı dışında, sosyal güvenlik kurumlarından gelir veya aylık almak, işsizlik ödeneğine hak kazanmaya engel oluşturmayacaktır (Güzel ve Okur, 2003; 412). Sosyal güvenlik kuruluşlarından yaşlılık aylığı alıp da sosyal güvenlik destek primi ödeyerek ya da ödemeksizin çalışanlar da işsizlik sigortasının kapsamı dışında tutulmuşlardır (m.46/III).

2.1.5 Belli Süre İşsizlik Sigortası Primi Ödenmiş Olması

4447 sayılı yasa uyarınca sigortalı sayılanlardan hizmet akitleri Bu Kanunda belirtilen hallerden birisine dayalı olarak sona erenler, hizmet akitlerinin sona ermesinden önceki son üç yıl içinde en az 600 gün (20 ay) sigortalı olarak çalışıp işsizlik sigortası primi ödemiş ve işten ayrılmadan önceki son 120 gün (4 ay) içinde prim ödeyerek sürekli çalışmış olmaları kaydıyla işsizlik ödeneği almaya hak kazanırlar (m. 51/I). Sürekli çalışmış olma yönündeki ek koşul, sosyal sigorta ilkelerine aykırı olup, ödeneğe hak kazanma açısından sınırlayıcı bir etki meydana getirecektir (Güzel ve Okur, 2003; s.412; Uğur, 2002; 138; Centel, 2000; 8).

2.1.6 İş Kurumuna Şahsen Başvuruda Bulunulmuş Olması

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun 51/1 hükmüne göre hizmet akitleri Bu Kanunda belirtilen hallerden birisine dayalı olarak sona erenler, Kuruma süresi içinde şahsen başvurarak yeni iş almaya hazır olduklarını kaydettirmeleri kaydıyla işsizlik ödeneği almaya hak kazanacaklardır. Bu Kanununun 48/V hükmüne göre “Sigortalı işsiz, bu maddede belirtilen ödeme ve hizmetlerden yararlanabilmesi için işten ayrılma bildirgesi ile birlikte hizmet akdinin feshedildiği tarihi izleyen günden itibaren otuz gün içinde Kuruma doğrudan başvurması gerekir. Mücbir sebepler dışında , başvuruda gecikilen süre işsizlik ödeneği almaya hak kazanılan toplam süreden düşülür”.

Ayrıca işveren de hizmet sözleşmesi 51.maddede belirtilen hallerden birisine dayalı olarak sona eren sigortalılar hakkında; örneği Kurumca hazırlanacak üç nüsha işten ayrılma bildirgesi düzenleyip, 15 gün içinde bir nüshasını Kuruma göndermek, bir nüshasını sigortalı

⁵ 04.10.2000 gün ve 24190 mükerrer sayılı Resmi Gazete.

⁶ 4904 sayılı “Türkiye İş Kurumu Kanunu”, 05.07.2003 tarih ve 25159 sayılı Resmi Gazete.

işsize vermek ve bir nüshasını da işyerinde saklamakla yükümlüdür. (4447 sk. 48/IV) Eğer bu madde hükmüne aykırı tutum sergilenecek olursa, 4447 sayılı yasanın 54- b maddesi hükmü gereğince , "48.maddede öngörülen işten ayrılma bildirdesini Kuruma vermeyen işverenlere 4857 sayılı İş Kanununun 39.maddesine göre sanayi kesiminde çalışan on altı yaşından büyük işçiler için uygulanan aylık asgari ücretin iki katı tutarında idari para cezası verilir.

İdari para cezaları, tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde Kuruma ödenir veya aynı süre içinde Kurumun ilgili ünitesine itiraz edilebilir. İtiraz takibi durdurur. Kurumca itirazı reddedilenler, kararın kendilerine tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde yetkili sulh ceza mahkemesine itiraz edebilirler. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Mahkemeye başvurulması cezanın takip ve tahsilini durdurmaz" (m.54/II).

VI. SONUÇ

İşsizlik, başlangıçta da belirtildiği gibi birey ve toplum açısından önemli sakıncaları olan bir olgudur. İşsizlik sigortası da bu sakıncalara yönelik olarak kurulmuş bir sigorta koludur. Görüldüğü gibi işsizlik sigortasının amacı işsizliği önlemek değil, ondan doğan sosyal ve ekonomik olumsuzlukları bir ölçüde de olsa gidermektir. İşsizlik sigortasından yararlanmak için, işsiz olmak yeterli değildir. İşsizliğin 4447 sayılı yasada belirtilen hallerden doğmuş olması gerekmektedir. Yani Türk sosyal güvenlik hukukunda bütün işsizler bu sigorta kapsamına girmemektedir. İşsizlik sigortasının ülkemizde uygulanması, benzer amaca dönük bulunan yürürlükteki kıdem tazminatı müessesesinin, yeniden ele alınmasını da gerekli kılmaktadır. Bu amaca dönük yasa çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca kanunda bulunan yasal boşlukların bazıları bu çalışmada da değinildiği gibi 2003 yılı Haziran-Ağustos dönemine ait 3 aylık süreçte sosyal güvenlikte yapılan önemli değişikliklerle giderilmiştir.

KAYNAKÇA

- ANDAC Faruk (1999), İşsizlik Sigortası, kayseri.
- ALPER Yusuf (1999), Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar, Beta Yayınevi, Bursa.
- BAŞTERZİ Süleyman (1996), İşsizlik Sigortası, Ankara.
- CENDEL Tankut (2000), "İşsizlik Sigortası Kanununa Eleştirel yaklaşım", Tühis, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt: 16, sayı: 2. s. 3-14.
- DİLİK Sait (1992), Sosyal Güvenlik, Ankara.
- EKİN Nusret (1994), İşsizlik Sigortası, Ankara.
- ERSEN Birsen, (1999), Türkiye'de İşsizlik Sigortası, İstanbul.
- GENÇLER Ayhan (2002), 'Türkiye'de İşsizlik Sigortası Uygulaması', Çimento İşveren Sendikası Dergisi, Cilt 16, S:3, s.4-22.
- GÜZEL Ali (2000), "4447 Sayılı Kanuna Göre İşsizlik Sigortası", Türk Ağır Sanayi ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası (TÜHİS) Yayını, No: 38 , 817-840.
- GÜZEL Ali ve OKUR Ali Rıza (2003), Sosyal Güvenlik Hukuku, 9.b., Beta Yayınları, İstanbul.
- HUGHES, J. James (1996), "The Differential Impact of Unemployment Insurance on Unemployment Duration by Income Level", International Journal of Manpower, 17, pp.18-33.
- KUTAL Metin (2000), "Türkiye'de İşsizlik Sigortası : Uygulamada Doğabilecek Sorunlar ve Çözüm Önerileri", İşsizlik Sigortası Uluslararası Semineri, TİSK Yayın No: 198, s.21 vd.
- KUTAL, Metin (2003), "Türk İşsizlik Sigortasında Sigortalılara Sağlanan Yardımlar ve Bunları Yapmakla Görevli Resmi Kurumlar", İşsizliğin İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından sorunları semineri, kamu-İş yayınları, Ankara.
- Social Security Programs Throughout The World, Europe: 2002.
- ŞAKAR Müjdat (1998), Sosyal Sigortalar Uygulaması, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- TUNCAY Can (2003), "İşsizlik Sigortasının Kapsamı ve Sigorta Yardımlarına Hak Kazanma Şartları", İşsizliğin İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Açısından Sorunları Semineri, s.31-51.
- UĞUR Uğur, (2002), "Sosyal Güvenliğimizdeki Son Gelişmelerin Değerlendirilmesi", DEÜ Sosyal Bilimler dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 2002. s. 131-146.

İŞSİZLİK SİGORTASI ÖDEMELERİ

		OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
2002	İÖ ALAN SAYISI			5710	13120	20453	26472	32902	36058	39333	39692	40637	41953
	ÖDEME MİKTARI			1254,9	2413,8	3212,9	3842,8	4914,8	5150,4	6204,3	6391,7	6566,1	6862,9
2003	İÖ ALAN SAYISI	42882	55151	51870	61907	60928	60139	58959	62335	60398	56664	57475	52965
	ÖDEME MİKTARI	7091,2	9941,6	9519,8	12347,0	11047,1	10746,0	10673,7	11720,0	10851,1	10703,0	10745,8	10591,9
2004	İÖ ALAN SAYISI	56145	64579	66627	66345	70031	70737	70554	73627	71893	73043	72812	73752
	ÖDEME MİKTARI	12794	15285,1	14963,7	15817,9	16585,0	16852,3	17249,2	18020,8	17729,8	18322,6	18059,5	18209,4

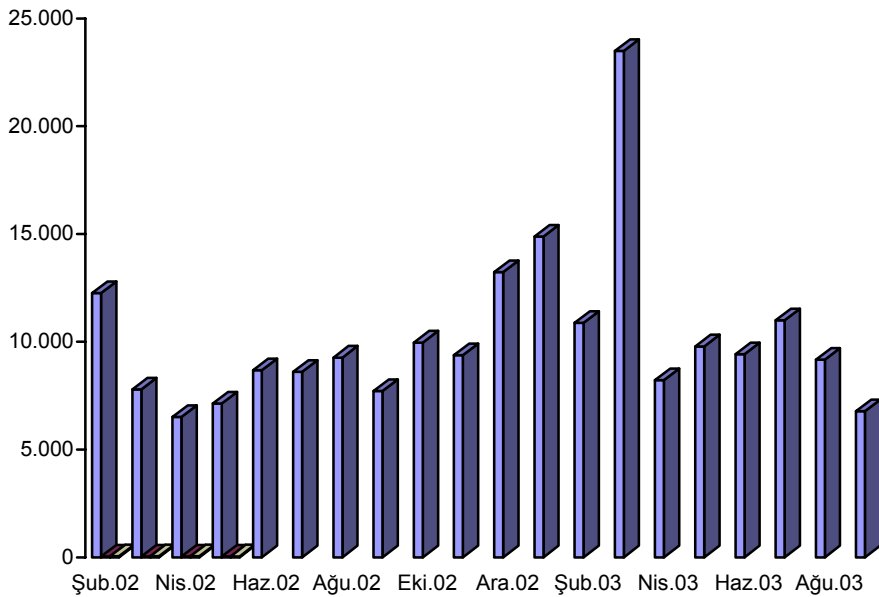
İÖ:İşsizlik Ödeneği

Ödeme miktarı Milyar TL

Kaynak: İşsizlik Sigortası Fonu Aylık Basın Bülteni No: 51 Ocak 2005.

EK: 2

Hizmet Sözleşmelerinin Sonlanma Tarihi İtibariyle Dağılımı

Kaynak: Nejdnet Kenar, "İşsizlik Sigortası Uygulaması", Tekstil İşveren Dergisi, Sayı:287, Kasım 2003, 35-41